

65яб4

НЗ4

Національний
"Острозька

університет
академія"

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія
"Економіка"
2006

ВИПУСК 8
ЧАСТИНА 1

НАЦІОНАЛЬНИЙ
“ОСТРОЗЬКА

УНІВЕРСИТЕТ
АКАДЕМІЯ”

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія “Економіка”

ВИПУСК 8

ЧАСТИНА I

Острог – 2006

УДК 336 (477)
ББК 65
Н 34

Рекомендовано як фахове видання
Перелік №2 наукових фахових видань України
Постанова президія ВАК України від 8 09 1999 № 01-05/9

Друкується за ухвалою вченої ради
Національного університету «Острозька академія»
Протокол № 11 від 29 червня 2006 р

Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острог: Видавництво НаУ «Острозька академія», 2006. – Вип. 8. – Ч. 1 – 468 с.

Редакційна колегія:

І.Д. Пасічник, д-р психол. наук, професор
(відповідальний редактор)
С.М. Злупко, д-р економ. наук, професор
В.І. Єлейко, д-р економ. наук, професор
Е.А. Зінь, д-р економ. наук, професор
М.І. Карлін, д-р економ. наук, професор
Ю.М. Бажал, д-р економ. наук, професор
І.М. Школа, д-р економ. наук, професор
М.І. Крупка, д-р економ. наук, професор
О.І. Дем'янчук, канд. економ. наук *(відпов. секретар)*

У збірнику опубліковані наукові статті з актуальних питань трансформації соціально-економічної системи в Україні, розвитку підприємництва, функціонування фінансової системи та соціальної сфери.

Для наукових працівників, викладачів, студентів економічних факультетів вищих навчальних закладів, працівників фінансово-кредитних установ та підприємницьких структур.

ISBN 966-7631-55-9

© Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2006

Зміст

Розділ 1. Трансформація бюджетної та податкової системи України

Анцисимова О.С.

**ОЦІНКА ВПЛИВУ ПІЛЪГ НА ФІСКАЛЬНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ
ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ 8**

Булавинець В.М.

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТУ ЯК РЕГУЛЯТОРА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 14**

Вахович І.М.

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОНІТОРИНГУ
ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ 23**

Вишневська Н.В.

**ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 33**

Гаркушенко О.М., Вишневський В. П.

**ЕКОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ
ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 42**

Глухова В.І.

**РОЛЬ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ
У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ 49**

Гордієнко Л. А.

**ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ
ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ 57**

Гупаловська М. Б.

**БЮДЖЕТНИЙ КОНТРОЛЬ
ЯК СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ 63**

Данілов О.Д., Жеревчук Ю.В.

**ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 72**

Дем'янишин В.Г.

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ ТА
ЇХНЬОГО РОЗПОДІЛУ
МІЖ ЛАНКАМИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ 78**

Демків О.І.

**СУЧАСНІ ЗАСАДИ ТА ПІДХОДИ ДО БЮДЖЕТНОГО
СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ 90**

Данилюк Л.Л. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ	99
Данилюк Л.С., Ващенко В.П. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	107
Зимовень В.В. "СОЦІАЛІЗАЦІЯ" БЮДЖЕТУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	115
Канченко Т.В., Коростинська К.О. ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	125
Кави О.Б., Лагутін Н.Д. МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	134
Ковальська Л.Л. ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖ- НОСТІ РЕГІОНУ	143
Комаріст О.І. ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУ- ВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ	149
Корнус В.Г. ПРОБЛЕМИ СПРОЩЕНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	153
Коротка Т.А., Огонь Ц.Г. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З ЯДЕРНОЇ ТА РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ	165
Котляревський Я.В. ОРГАНІЗАЦІЙНО – ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ДІЯЛЬ- НОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛІГРАФІЧНОГО КОМПЛЕКСУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	174
Кутшнір О.М. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ	190

Литвиненко Я.В. УНІВЕРСАЛЬНІ АКЦИЗИ: ЇХ ПОЗИТИВНІ І НЕГАТИВНІ РІСКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	196
Маліко А. І. ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА ПЕРВИННИЙ ДЕФІЦИТ В МОДЕЛІ КРИВОЇ ІНФЛЯЦІЙНОГО ПОДАТКУ ЛАФФЕРА	205
Миргородська Л.С., Мельник П.В. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	214
Новослецький О.М. ДЕСТАБІЛІЗАЦІЯ У ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ	222
Онишко С.В., Швабій К.І. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	230
Пасічник Ю.В. БЮДЖЕТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	237
Паянок Т. М. ДИНАМІКА ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ПО ОСНОВНИМ ПОДАТКАМ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	245
Рейнська В.Б. РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ	254
Серебрянський Д. М. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДАТКОВОЇ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ІШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	260
Синчак В. П. ПОДАТКОВА ЗВІТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ	270
Соколик М.П. РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ І ПІЛґ	279
Сукач О.М. ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ..	288

Гармач І.А. СВІТОВИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ: ПОЗИТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	296
---	-----

Тюкіна Н.П. ЕФЕКТИВНІСТЬ ТЕПЛОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ І РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	305
--	-----

Урсу О. А. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТІВ МАЛИХ МІСТ	310
---	-----

Чекіна В.Д., Вишневський В.П. ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЛІ І ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХО- МОСТІ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ	316
--	-----

Черновська М. М. НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	322
---	-----

Шніпко О. В. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО- МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ В МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	330
---	-----

Шніпко О.С. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	338
---	-----

Розділ 2. Фінансові аспекти соціальної політики держави

Близнюк В.В. СОЦІАЛЬНІ ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	348
---	-----

Біттер О. А. КРИЗА ВІТЧИЗНЯНОГО ТВАРИННИЦТВА: НАСЛІДКИ І ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	355
--	-----

Гривківська О.В. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ СЕЛА	364
--	-----

Дем'янчук О.І. СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ: МЕТОДОЛОГІЯ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ	370
--	-----

Заяць В.С. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	376
Заяць Т.А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	384
Карлін М.І. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ ТА В ДЕПРЕСИВНОМУ РЕГІОНІ	393
Касич А.О. ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	403
Мазур Ю. О. ФАКТОР ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В МАКРОЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЯХ ОПОДАТКУВАННЯ	411
Оттовчиць В.В. СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ	419
Процків О. П. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ АСПЕКТІВ ПРИВАТИЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ СУСПІЛЬНОГО ВИБОРУ	427
Ткачук І.М. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	435
Топішко Н.П. ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	441
Хохич Д. Г. ТЕОРІЯ ЕКОНОМІКИ ДОБРОБУТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	452
Шпотьок Л. С. СУТЬ ПРОДУКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ	462

Серебрянський Д. М.

старший викладач кафедри державних фінансів
Національна академія державної податкової служби України

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДАТКОВОЇ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

В роботі проводиться аналіз діючої системи податкової амортизації в Україні на основі чого виділяються окремі проблемні аспекти реалізації амортизаційною політикою свого інвестиційного потенціалу. За результатами дослідження автором пропонується власна модель реформування амортизаційної політики в напрямку активізації інвестиційної діяльності.

In work the analysis of the operating system of tax depreciation is conducted in Ukraine what the separate problem aspects of realization by the depreciation policy of the investment potential are selected on the basis of. As a result of research an author offers the own model of reformation of depreciation policy in direction of activation of investment activity.

Важливим критерієм ділової активності бізнесу є його інвестиційна діяльність. Саме її показники є своєрідним лакмусовим папером, що визначає стан економіки в цілому. Тому природно, що з одного боку, кризові явища в економіці в найбільшій мірі впливають на інвестиційну сферу, а з іншого — їх подолання неможливе без активізації інвестиційної діяльності. Враховуючи той факт, що в умовах ринкової економіки підвищується значення внутрішніх джерел фінансування, а серед них ключову роль виконують амортизаційні відрахування, які в порівнянні з прибутком є більш стабільними і в меншій мірі залежать від результатів роботи підприємства (наприклад, амортизація на відміну від прибутку накопчується навіть на збиткових підприємствах), тому саме від зваженої державної амортизаційної політики не в останню чергу залежить формування сприятливого інвестиційного клімату.

В сучасних умовах дослідженню теоретико-прикладних проблем активізації інвестиційного потенціалу амортизаційної політики були присвячені роботи таких вітчизняних науковців, як О. Бондар [1], Т. Косова [2], П. Орлов, С. Орлов [3; 4], А. Савченко, Н. Москалюк [5] та тими науковцями, праці яких аналізуються в даній роботі. **Загальною метою** статті є проведення дослідження

проблемних аспектів діючої податкової амортизаційної моделі, виявлення її інвестиційного потенціалу та виділення на цій основі кращих пропозицій.

Податкове законодавство розглядає амортизацію виключно як елемент валових витрат виробників без взаємозв'язку з питаннями інвестування. Навіть не дивлячись на збільшення норм нарахування амортизації (з 01.01.2004 р.), що дійсно посприяє швидкому відшкодуванню вартості придбаних необоротних активів, в державній амортизаційній політиці не вистачає елементів фінансової зацікавленості суб'єктів господарювання у здійсненні інвестицій в основний капітал за рахунок коштів власних амортизаційних відрахувань. Це з однієї сторони. З іншої – при значній збитковості економіки України, підприємства виявляються фінансово неспроможними до збільшення обсягів амортизації. Більшість із них не здійснює крупних інвестицій; для них затверджена законом нелінійна схема діє як регресивна - веде до послідовного скорочення необоротних активів і обсягів амортизаційних відрахувань і негативно впливає на фінансові результати [6, с. 383].

Проведене нами теоретичне дослідження функціонування чинної податкової амортизаційної моделі¹, дало можливість виявити ряд існуючих недоліків:

1. Відсутність альтернативних методів нарахування амортизаційних відрахувань для підприємств з обмеженими фінансово-матеріальними можливостями.

2. Відсутність єдиного класифікатора основного капіталу за групами відповідно до характеру і корисних строків його використання та зносу.

3. Законодавче обмеження у веденні подвійного обліку амортизації (для цілей оподаткування і для фінансової звітності).

4. Практично повна відсутність стимулюючого механізму інвестиційного використання амортизаційних коштів, що веде, по-перше, до невиправданих видатків із бюджету, і, по-друге, до значних інвестиційних втрат економікою України. Так, протягом 2000–2003 рр. до валових витрат підприємств віднесено амортизаційні відрахування на суму 138 млрд. грн., що відповідно зменшило на таку ж суму базу оподаткування. Капітальні інвестиції, здійснені у

¹ Під податковою амортизаційною моделлю слід розуміти формальну сукупність опису нині діючого механізму податкової амортизації з її специфічними рисами, при збереженні основних характеристик економічної сутності амортизації.

той же період за рахунок власних коштів підприємств становили 87 млрд грн, або на 51 млрд грн менше. Сума сплачених податків зменшена на 15,3 млрд грн. (3,8 млрд грн. на рік) без будь-якого інвестиційного виграшу². Тобто, де-юре, інвестиційні проекти фінансувалися за рахунок власних коштів підприємств, а, де-факто – профінансовані безпосередньо з державного бюджету.

В разі, якщо податкова амортизаційна пільга й надалі буде використовуватися без цільового зобов'язання, то економіка України й надалі буде зазнавати значних і фіскальних, і інвестиційних витрат без певного реноваційного ефекту. Як показують прогнози розрахунки О. Болховітиної, за незмінної ситуації в амортизаційній політиці, до 2012 року залишкова вартість основних фондів зменшиться на 8,5 %, рівень їх зносу збільшиться з 43,5 до 60,1 %, амортизаційні відрахування, визначені при сплаті податку, зменшаться від 41,1 до 37 млрд грн., але реальне їх інвестування в економіку України складатиме менше 20 млрд. гривень. Виходячи з 30-відсоткової ставки оподаткування прибутку, можна визначити, що бюджет щорічно невинновдано втрачатиме до 7 млрд грн податкових надходжень, що за підсумками 12 років (з 2001 по 2012 рр.) дорівнюватиме 84 млрд грн. [6, с. 384-385].

5. Уповільнює технічне оновлення матеріальної бази економіки. Середня норма податкової амортизації у перерахунку на лінійну (до 01.01.2004 р.) складає 3,7 % (у 1990 р. лінійна норма амортизації дорівнювала 4,4 %). Така норма формує середній строк служби активів на рівні 27 років – термін, який значно перевищує відповідні характеристики розвинених країн³.

6. На сьогодні інвестиційний потенціал амортизаційної системи реалізується неповно. Протягом останніх років обсяги інвестицій і введення в дію основних засобів зростають, що є надзвичайно важливим чинником успішного розвитку економіки. Але режим відтворення основних засобів склався незадовільно, що глибоко впливає на хід економічних процесів і створює загрозу втрати позитивних результатів.

Підтвердимо перелічені недоліки та проаналізуємо інформацію з наявності, стану та руху основних засобів; нарахування амортизації згідно з податковим та бухгалтерським обліками; використання амортизаційних відрахувань. Базою для аналізу слугує ста-

² Матеріали до обговорення проекту Закону України „Про амортизацію” на засіданні урядових комітетів підготовлені Міністерством економіки і питань європейської інтеграції.

³ Там же.

тистична інформація яка підготовлена за результатами одноразового державного статистичного спостереження за формою № 1-амортизація "Звіт про основні засоби, нарахування податкової та економічної амортизації використання амортизаційних відрахувань", затвердженою наказом Держкомстату України від 15.12.2003 р. № 444 [7].

За результатами одноразового спостереження в Україні найбільш використовуваним методом нарахування амортизації є метод зменшення залишкової вартості та прямолінійний метод. Метод прискореного зменшення залишкової вартості не користується популярністю і займає передостаннє місце в амортизаційному рейтингу. Натомість основна маса підприємств, які потрапили в об'єкт статистичного дослідження, користуються економічною та податковою амортизацією одночасно (див. табл. 1). Це свідчить що необхідно „узаконювати" подвійний облік амортизаційних витрат.

В абсолютних величинах, рух основних фондів та нарахування амортизаційних відрахувань відповідно до податкового та бухгалтерського обліку, показано в таблиці 2, 3.

Таблиця 1.
Нарахування податкової
та економічної амортизації в Україні*

№ п/п	Види амортизації що нараховуються на підприємстві та методи нарахування економічної амортизації	Кількість підприємств
1	Податкова амортизація	17129
2	Економічна та податкова амортизація одночасно	30972
3	Методи нарахування економічної амортизації	
3.1.	Прямолінійний	9386
3.2.	Зменшення залишкової вартості	14438
3.3.	Прискореного зменшення залишкової вартості	312
3.4.	Кумулятивний	87
3.5.	Виробничий	459

* Складено автором за даними: [7].

Різниця між сумою амортизації нарахованою за податковим та бухгалтерським методом відчутна – 6939,4 млрд. грн. на користь останнього, або на 38,5 % від суми податкової амортизації. Дані цифри є дещо парадоксальними, оскільки в ринкових умовах все має бути кардинально навпаки – за податковою амортизацією більша сума (з метою зменшення податкового зобов'язання) а за бухгалтерською менша (для бухгалтерської звітності). Такий факт лишній раз підтверджує про необхідність реформування податко-

вої амортизації (не тільки шляхом підвищення норм амортизації яке відбулось з 01.01.2004 року).

Таблиця 2.
Вартість, рух основних фондів (ОФ) та сума нарахованої амортизації згідно з податковим обліком*
(балансова вартість, млн. грн.)

Групи ОФ	Вартість ОФ на початок року, α_1	Збільшення вартості ОФ протягом року, α_2	Зменшення вартості ОФ протягом року, β	Сума нарахованої амортизації за рік, A_2	Вартість ОФ на кінець року, α_2
1	2	3	4	5	6=(2+3-4-5)
1	136842,4	16519,2	7677,5	6447,2	139236,9
2	16470,1	5606,4	1793,3	3438,0	16845,2
3	54469,8	15510,9	3413,7	7844,0	58723,0
4	609,1	1473,0	89,5	273,2	1719,4
Разом	208391,4	39109,5	12974,0	18002,4	216524,5

* Розраховано та складено автором за даними: [7].

За аналізований період амортизаційне покриття введення нових ОФ складає 46,0 % за податковим обліком і за бухгалтерським ще менший – 38,5 % (див. табл. 4), це при тому, що частка амортизації у валових капітальних вкладеннях (33630,7 млрд. грн.) становить 74,2 %. Тобто, процес оновлення ОФ в Україні проходить за низькою участю амортизаційних ресурсів, що свідчить про нецільове їх використання. В розрізі видів економічної діяльності даний показник найвищий в добувній (64,7 %), і, що позитивно, в обробній промисловості (45,2 %) та найнижчий в торгівлі – 21,0 %, що є цілком логічним. Для довідки, стандартний світовий рівень амортизаційної складової нових надходжень рівна 70 % [8, с. 206].

Доля амортизації у валових капітальних вкладеннях становить 53,5 % за податковим обліком і 74,2 % за бухгалтерським. Така ситуація, на нашу точку зору, пояснюється тим, що в податкове регулювання амортизаційної політики не стимулює бізнес до інвестиційного використання амортизацийних коштів. В свою чергу в бухгалтерському обліку, для звітності перед засновниками, інвесторами підприємство намагається використовувати такі кошти за цільовим призначенням.

Як видно з таблиці 5, амортизаційні відрахування використовуються не за цільовим призначенням. Так за аналізований період на інвестиційні цілі направлено тільки 42,3 % амортизаційних відрахувань.

Вартість, рух основних засобів та сума нарахованої економічної амортизації за видами економічної діяльності* (млн. грн.)

Таблиця 3

№ р.с.	Вид економічної діяльності	Первісна (перезначена) вартість									Залишкова вартість на	
		Вартість ОФ на початок року	Збільшення вартості ОФ	У т.ч.		Зменшення вартості ОФ	У т.ч.		Вартість ОФ на кінець року	Сума нарахованої амортизації за рік	початок року	кінець року
				Придбання нових	Попищення		Ліквідація	Продаж				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Усього	659484,7	64784,7	28953,9	6140,6	43511,8	8382,8	20210,7	680757,7	24941,8	316730,7	327423,1
2.	Сільське, мисливське та лісове господарство	41951	3564,5	1575,5	200,5	3585,3	704,5	1360,9	41900,1	1266,5	20622,1	20369,2
3.	Рибне господарство	1592,8	74,0	28,7	10,4	467,4	58,3	172,7	1199,4	41,5	620,7	468,7
4.	Промисловість – усього в т.ч.:	308266,3	24670,8	11516,2	2319,6	14277,1	3044,2	7835,6	318659,7	10629,9	127285,4	130356,6
4.1	добувна	48776,7	2988,7	2491,6	127,4	1876,9	1103,8	331,3	49888,5	1933,7	25651,9	25788,8
4.2	обробна	169576	13860,3	7600,3	1829,2	10522	1642,4	6928,7	172914	6261,2	70140,2	72895,2
4.3	виробництво електроенергії, газу та води	89913,6	7821,8	1424,3	363,0	1878,2	298,0	575,6	95857,2	2435,0	31493,3	31672,6
5.	Будівництво	17628,8	1438,3	895,3	101,1	2316,4	1443,1	633,7	16750,7	552,7	6017,2	6122,7
6.	Оптова й роздрібна торгівля	33402,7	4820,1	3166,4	446,0	1611,4	148,4	1278,5	17544,4	1012,8	8946,7	10448,4
7.	Готелі та ресторани	4842,1	534,1	306,2	78,4	423,9	96,1	206,1	4952,3	197,5	3056,3	3146,8
8.	Транспорт та зв'язок	113688	11695,2	7668,8	1924,8	3988,7	1450,0	1045,7	121395	4770,6	56240,0	61519,2
9.	Фінансова діяльність	4054,7	1528,3	1138,7	79,0	246,9	40,7	117,8	5336,1	454,8	2992,3	3936,5
10.	Інші види діяльності	134058	16459,4	2658,1	980,8	16595	1397,5	7559,7	153020	6015,5	90950	91055

* Розраховано та складено автором за даними: [7]

Таблиця 4.
Розрахунок основних показників функціонування
амортизаційної політики*

№ п/п	Назва показника	Методика розрахунку	Результат із податковими обліками 8,6 %	Результат із бухгалтерським обліком
1	Новий амортизаційний фонд	$\frac{A_n}{O_n} \times 100$	8,6 %	3,5 %
2	Коефіцієнт амортизаційного покриття введення основ ОФ	$\frac{A_n}{O_n} \times 100$	46,0 %	38,5 %
3	Частини амортизації у валових капітальних вкладеннях	$\frac{A_n}{E_n} \times 100$	53,5 %	74,2 %
4	Коефіцієнт оновлення ОФ	$\frac{O_n}{O_{n-1}} \times 100$	18,1 %	9,5 %
5	Коефіцієнт приросту ОФ	$\frac{(O_n - O_{n-1})}{O_{n-1}} \times 100$	12,1 %	7,1 %
6	Коефіцієнт вибуття ОФ	$\frac{\beta}{O_n} \times 100$	6,2 %	6,6 %
Відношення показників ОФ				
7	Відношення коефіцієнта вибуття до нового амортизаційного фонду		0,721	1,737
8	Відношення норми амортизації до коефіцієнта оновлення ОФ		0,475	0,4
9	Відношення коефіцієнта вибуття до коефіцієнта приросту ОФ		0,343	0,695

* Розраховано та складено автором за даними: [7].

Умовні позначення: – валові капітальні вкладення протягом року.

Коефіцієнт вибуття, оновлення та приросту основних фондів свідчать про те, що режим інтенсивності оновлення ОФ зростає, але ефект від їх омолодження ще не досягається, оскільки досить низький коефіцієнт вибуття ОФ (див табл. 4). Досить високий коефіцієнт оновлення ОФ – 18,1 % (9,5 %). По видах економічної діяльності даний показник дещо насторожує. В основних бюджетотворюючих галузях він найменший (добувна - 6 %, обробна – 8 %), натомість в торгівлі і фінансовій діяльності найвищий (27,5 %, 28,6 % відповідно). Коефіцієнт приросту ОФ характеризується практично аналогічно.

Процеси оновлення основного капіталу залежать як від інтенсивності вибуття, так і від інтенсивності оновлення капіталу в цілому. У зв'язку з цим доцільно дослідити деякі пропорції (показники оновлення ОФ), які, на наш погляд, є цікавими для розуміння відтворювального процесу (див. табл. 4).

Таблиця 5.
Знос основних засобів, капітальні інвестиції та використання амортизаційних відрахувань *

№ п/п	Найменування показника	Усього (млн. грн.)
1	Залишок зносу на початок року	338919,8
2	Істотахована амортизація за рік	24941,8
3	Вибуття зносу за рік	20830,5
4	Залишок зносу на кінець року	343434,4
5	Використано амортизації за рік - усього у тому числі на	10554,8
5.1	капітальне будівництво	3276,3
5.2	Придбання (виготовлення) та поліпшення основних засобів, в т.ч. на:	6653,8
5.2.1	Машини та обладнання	4468,0
5.2.2	Транспортні засоби	831,0
5.3	придбання(виготовлення) інших необоротних активів	328,7
5.4	погашення отриманих на капітальні інвестиції позик	73,9
5.5	інші витрати	222,1
6	Капітальні інвестиції, з них	40242,7
6.1	інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення) в т.ч.	33630,7
6.1.1.	за рахунок власних коштів підприємств	25373,9
	з них амортизаційних відрахувань	7484,0

* Складено автором за даними: [7].

В нашій економіці досить важко простежується тенденція відтворення ОФ, це виявляється різному співвідношенні коефіцієнта вибуття до коефіцієнта введення за бухгалтерським і податковим обліком. Даний коефіцієнт характеризує інтенсивність заміни ОФ за бухгалтерським (0,695) і екстенсивність за податковим (0,343) обліками. Для довідки, стандартний світовий рівень такого показника рівний близько 0,5-0,6 [9, с. 336].

Досить високим є співвідношення коефіцієнта вибуття до норми амортизації. Це означає, з одного боку, зближення фактичного зносу ОФ із зносом, що визначається нормою на реновацію. При стаціонарній системі відтворення основного капіталу накопичені амортизаційні ресурси все більшою мірою використовуються за цільовим призначенням, тобто для простого відтворення основного капіталу.

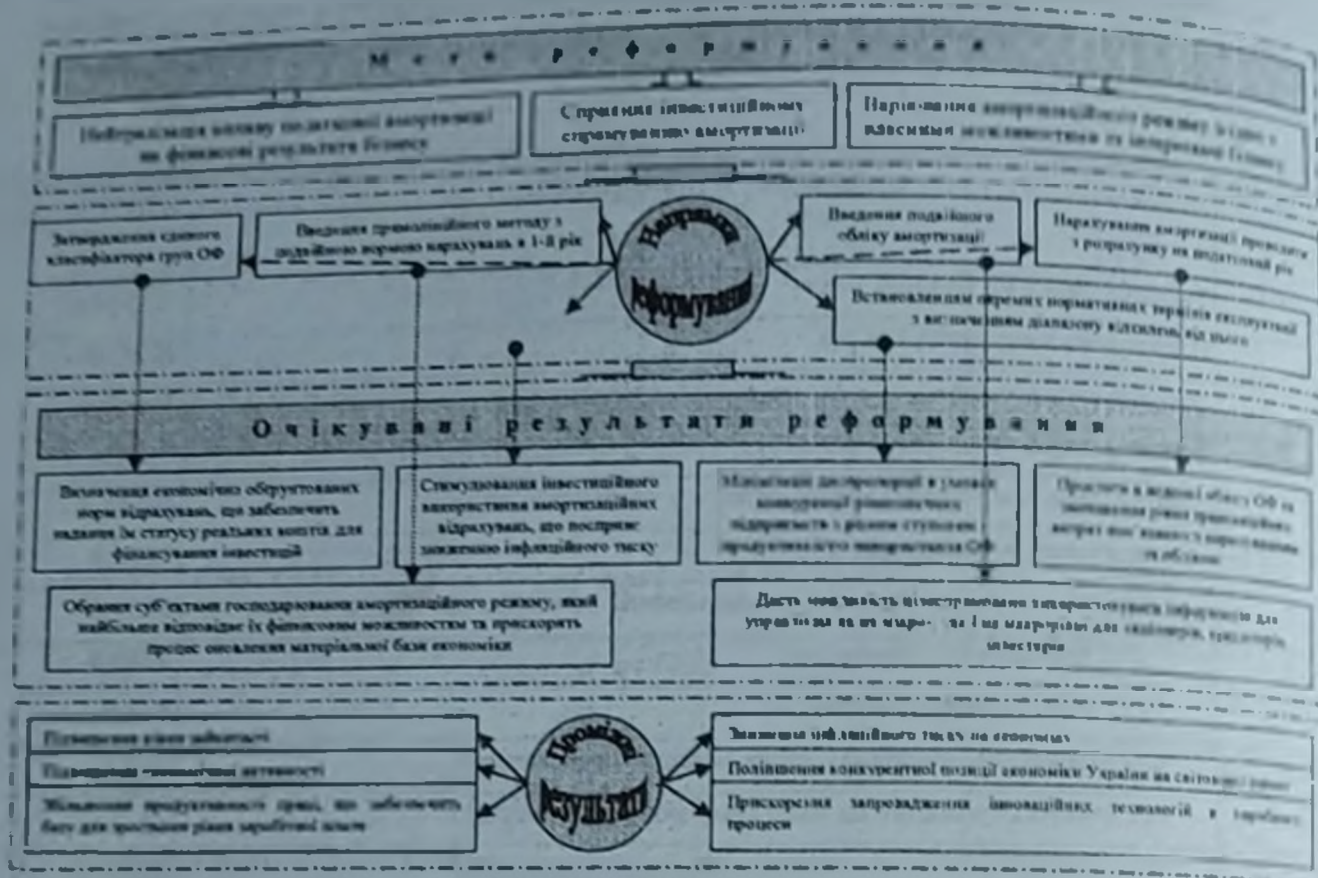

Рис.1 . Модель реформування державної амортизаційної політики України

Аналізовані два показники (7 і 9 в табл. 4) дають підставу стверджувати, що оновлення ОФ проходить в основному за рахунок простого відтворення ОФ, що є менш продуктивним та конкурентоспроможним порівняно з розширеним відтворенням.

Досить низьким слід визнати співвідношення норми амортизації до коефіцієнта оновлення. Це означає, що введення всього капіталу в цілому в меншій мірі здійснюється за рахунок амортизації, а в більшій мірі за рахунок прибутку і зовнішніх джерел фінансування. Таким чином, ми зайвий раз підтвердили, що процес оновлення засобів праці і в простому, і в розширеному масштабі досить мізерно фінансується за рахунок амортизаційних відрахувань. Так, за даними аналізованого статистичного спостереження за 2003 рік, структура капітальних вкладень була наступною (див. табл. 5): зовнішні джерела фінансування – 24,6 %, власні – 75,4 % з них – 29,5 % амортизаційні відрахування, 70,5 % інші власні кошти.

Для ліквідації таких недоліків нами пропонується узагальнена модель реформування державної амортизаційної політики в на-

прямку активізації її інвестиційного потенціалу (див. рис. 1), яка дозволить забезпечити, з одного боку, надійні важелі регулювання цього важливого аспекту інвестиційної діяльності, а при необхідності – і оперативне коригування амортизаційних процесів; з іншого – посприяють їх лібералізації, створюватимуть для підприємств сприятливі умови для вибору і застосування методів і норм амортизації, а також формування надійного внутрішнього джерела інвестицій виходячи з особливостей розвитку підприємств і обраної ними стратегії.

Література

1. Бондар О.В. Проблеми формування амортизаційної політики в ринкових умовах господарювання // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 1(43) – С. 38-42.
2. Косова Т.Д. Амортизація як інвестиційний ресурс підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 9 – С. 157-166.
3. Орлов П., Орлов С. Про використання в Україні різних систем амортизації // Економіка України. – 2005. – №5. – С. 38-44.
4. Орлов П., Орлов С. Удосконалення державної амортизаційної політики // Економіка України. – 2003. – № 2. – С. 32-36.
5. Савченко А.Г., Москалюк Н.П. Прискорена амортизація у системі державного регулювання // Фінанси України. – 2003. – № 7. – С. 68-74.
6. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / Болховітінова О.Ю., Кваснюк Б.Є., Кіреєв С.І. та ін. за заг. ред. Б.Є. Кваснюка. – К.: Ін-т екон. прогнозів. Х.: Форт, 2003. – 424 с.
7. Нарахування податкової та економічної амортизації і використання амортизаційних відрахувань за 2003 рік / Статистичний бюлетень, Держкомстату України. – Київ. – 2004.
8. Національні заощадження та економічне зростання / за заг. ред. Б.Є. Кваснюка – К.: Ін-т екон. прогнозів. К.: „МП Леся”, 2000 – 304 с.
9. Куренков Ю.В. Обновление основного капитала в США. Пер с англ. – М.: Прогресс, 1977. – 344 с.